

GOGA

Mirana Likar

Ženska hiša

Samostan

Pozna se, da je jesen. V naše mesto ni nikogar več. Tisti, ki so lahko, so odšli. Midva sva se vrnila. V samostan pa še hodijo. Potem bo zima. Tudi v samostan bodo nehali hoditi. Na cesti imava mogoče kakšno upanje. Nekdo nama bo ustavil, pravim Milevi, in nama spremenil življenje. Ker včasih noče z mano. Misli, da je moj načrt brezvezen. Hoče spati. Vsaj spati. Vse drugo je nesmiselno, reče. Misli, da preveč sanjarim. Mogoče res, a drugega nimam. Nima va. Poletje je še daleč.

Naj ona pove, kako bova. Če ve. A ne ve. Ni ona človek z načrtom.

Če bi bila, ne bi postala frizerka. Pri nas jih je več kot potepuških psov. Ki se še za košček papirja, če le diši po salami, koljejo med seboj. Ližejo že stokrat polizane konzerve. Po trije ali štirje se v klopčič zviti stisnejo k podnožju ulične svetilke, ležijo na šopih izčrpane trave in zaplatah steptane zemlje, avti šibajo mimo, ljudje hodijo mimo, nihče se ne zmeni zanje. Spijo, dremajo, nikogaršnji. Vzel bi kakšnega, a zaradi starih ne morem. Če bom kdaj živel sam, bom imel psa. V dobri pasji trgovini mu bom kupoval dobre brikete.

Če nimaš kuma ali strica, delaš, če delaš, za evro na uro. Dela tukaj ni, dobi se le poleti na morju. Ljudje ne hodijo k frizerju, ker je tudi najcenejši frizer zanje predrag. Vsak si pomaga, kot ve in zna. Ta ima slive, oni poceni moko, tisti je iz vasi prinesel tobak, spet drugemu so ostale stvari po umrlem in jih bo zamenjal za nekaj, kar bo omogočalo življenje in kar potrebuje bolj kot spomin na umrlega. Če ima Mileva srečo, jo pokličejo, da bi ostrigla, pobarvala, naredila pramene, trajno ... Redko ji plačajo, včasih ji kaj dajo. Pol litra olja, zelenjavo, malo kave, tobaka, ženske ji kaj zašijejo, popravijo ... Ali pa ji vsaj dolgujejo uslugo. Tudi dolg je nekaj. Tudi dolžniško razmerje je razmerje. Daje ti občutek, da si živ in da je tudi oni drugi živ.

Sprašujem. Se ponujam. Dela ni. Vsi so vse naredili že sami.

Mileva tako nikoli ne bo dobila novih zob. In jaz ne bom imel novih superg. Ni šans. Ne znam si predstavljati, koliko ur bi morala delati, da bi dobila nov zob. Mogoče petdeset. Ne, ni šans. Najinega dela ne potrebuje noben zobozdravnik. Midva nimava ničesar za menjavo.

Morala bi oditi. Nekam. Kjer bi Mileva lahko delala v pravem frizerskem salonu, jaz pa bi delal ... karkoli. Vse bi postalo mogoče. Dobila bi nove zobe in superge.

Mlada punca – pa brez zob, si misli najbrž vsak tujec, ki nama ustavi. Ker ne razume. Naši razumejo.

Jaz imam vsaj srečo, da sem po očetu podedoval zdrave zobe. Nobene plombe nimava. Vsako jutro se gleda v ogledalu in reče, hvala bogu, zobje so zdravi. Ne ve, kaj še bo, z zobmi in drugim, a strahu ne pokaže, da ne bi že

navsezgodaj prestrašil mame, ki bo šla zdaj zdaj na trg, kjer jo bodo ženske spravile v paniko, ko si bodo pripovedovale novice. Pred odhodom bo prišla v kopalnico, njeno torbo zavoham v hipu, ko odpre vrata. Diši po ostankih pudra in čokoladi, po davnem parfumu in starosti. Vsakič me, pa le z očmi, vpraša, če ... Na trg grem, oznani. Vedno ji kaj malega dam, a oba veva, da denarja z morja kmalu ne bo več, čeprav stiskam in razporejам, da bi imel vsaj občutek, da imam nekaj rezerve.

Si zaslužil, sta me vprašala, ko sem se vrnil. Rekel sem, ja, seveda. Več o denarju nismo govorili, ker si nismo upali. Dal sem nekaj za ozimnico, ki se kisa na balkonu. O neprijetnostih ne govorimo. Vemo, da čudežev ni, a vseeno upamo.

Če bi imel srečo, bi hodila na trg vesela in ponosna in polna denarja in bi ženskam lahko povedala, da je z mano vse v redu. Ima fino službo in je zdrav. Pozdravlja vas, evo, avgusta bo prišel na dopust, šel bo na morje ... Kupil si je avto ...

Če sreče ne bom imel, bom vso zimo prečepel v svoji sobi, jedel *turšijo* in čakal na pomlad, da bi šel lahko spet delat na morje. Takoj po morju bi moral oditi! Ko sem še imel denar ... Drugo leto bom šel takoj. Nekako pač. Moral bom. Oditi. Se znajti.

Če bi šel takoj, bi bilo vse drugače. Spomladi me ne bi skrbelo, če delo bo. Milo je rekel, da naju bo spet vzela, a nikoli ne veš. Lahko ga kdo pokliče in mu reče, zaposli letos tega in tega, to ti naroča ta in ta ... Samo skomignil bo in ubogal, ker ne bo mogel drugače, meni pa bo razložil, da sem prepozen, prelen, prepočasen, prehiter, nekaj že, da se,

skratka, nisem obnesel. In da se z mano ni obnesla Mileva. Ker ni stvar v tem, kaj kdo hoče, ampak kaj kdo mora in more, ko ga pravi pritisnejo. In ko ti kaj potrebuješ, res potrebuješ, tega ne boš dobil, pa če se postaviš na glavo ...

Nočem še eno jesen gledati jesenske megle, ki pritiska na našo ulico in nočem imeti spet polnih nosnic vonja po sladu, ki prihaja iz pivovarne ...

Mama je delala v administraciji, stari v skladišču. Potem so pivovarno prodali, njiju pa poslali na čakanje do upokojitve. Zdaj se prebijata, penzijo porabita takoj, vedno imata dolgove iz prejšnjega meseca ... Električna, komunala, včasih dolg v trgovini. Kot bi imeli v hrbtenici trnke. Stalno nas nekaj cuka nazaj. Naredimo korak, dva naprej, ej, ne može, ne boš ... In se z bolečino vrnemo v obup ...

Bo že kako, govori Mileva. Le kako? Ne kadim. Ne pijem kave po lokalih. Superge si zalimam sam. Tolikokrat sem jih že zalimal, da niso več za nikamor. Sram me je, da bi jih nesel k čevljarju, tudi ne spleča se več.

Mileva pa kadi, pije kavo, pravi, ne morem se vsemu odreči in konec! Razumeš? Tudi ona pomaga svojima, to že. Bo, dokler bo, potem pa ... Česar se Mileva boji, o tem se ne govori. Ali pa nima več nobene volje. Ni to tista Mileva, s katero sem se igral na dvorišču in ki si je vedno izmislila kakšno razburljivo stvar. Recimo, da se gugaš vodoravno in gledaš svet od spodaj. Na gugalnici se zlekneš in se močno držiš verig. Drevesa in nebo, sonce in luna, vse je čisto drugačno. Štanga gugalnice ti gre čez oči in je strašljivo.

Najbrž samo noče pokvariti igre in gre zato z menoj na cesto.

Grem dol, ji potrkam in jo tiho pokličem. Nočem zvoniti, da ne bi prebudil njenih. Zmeraj jo moram čakati, čeprav mi obljublja, da bo ob uri pripravljena.

Naš blok ni bil pobeljen, odkar sva bila otroka. Hodnik diši po mačji scalini, vsakič zajamem sapo, da je ne bi vdihaval, a pred njenimi vrati moram vdihniti, ker jih nikoli pravočasno ne odpre. Enkrat bom šel brez nje. Le še danes jo počakam. Tudi čačke, AnavoliMilovana, pokop, radar, ki se berejo enako naprej ali nazaj, fuck it in umazanija so še iz najine mladosti. Omet se lušči.

Hodnik bi lahko pobelila midva, to bi znal. Na morju takoj vem, kakšen je gospodar, že po tem, ali mi da jupol ali pa kakšno drugo barvo. Tam delam v stanovanjih, ki si jih moja stara ne moreta niti predstavljati. Hodniki so iz marmorja in terase polne eksotičnih rastlin, pasijonke, citrusi, oleandri, bugenvilije in tako ... Najprej so stanovanja kupovali Rusi, zdaj je veliko Arabcev.

Če predlani ne bi v mestu srečal Milota, sploh ne bi šla delat na morje. Rekel je, da mi lahko kaj zrihta. Bilo je zgodaj spomladi. Šel sem k Milevi, Milo bi lahko zrihtal za dva, greva? Zaslužila bova in šla iz tega smrdljivega bloka. Takoj je rekla, ja.

Na morju imava samo drug drugega. Z njo jem, spim, njej se potožim. In ona meni. Čeprav ona nikoli odkrito ne jamra. V pralnici ni oken. Bo že kako, reče. In potisne nove rjuhe v ogromen pralni stroj. Sedi na pručki in kadi pred kovinskimi vrati, s katerih se luščita barva in rja in

pred katerimi je nihče ne more videti, ker tja nihče ne hodi in ni kamer. Bo že kako. In se smehlja. Potem vrže čik v prazno konzervo piva. Vstane in gre nazaj v klet urejat perilo, da bo lahko kasneje pomagala v kuhinji ali pa delala kaj drugega.

Dolgo jo že čakam, najbrž se češe, naredila si bo svojo *ne-boste-vi-mene* frizuro!

Rekel sem ji, pazi, da se ne bo videlo, da nimaš vseh zob. To jim bo takoj sumljivo, in če bova sumljiva, nimava šans. Naučila se je govoriti tako, da se manj opazi, a se vseeno opazi, ker seslja. Zato sem ji tudi svetoval, naj kar molči, bom jaz govoril. Zdaj, ko je epidemija, so tako ali tako povsod maske in itak ne moreš računati, da te bo kdo vzel v avto brez nje. Še z masko težko. O tem, kako je izgubila zobe, ne govoriva, mogoče je prestrašno. A najbrž bi morala. Mogoče bo enkrat hotela povedati sama. Drezal ne bom. Ker jo poznam.

Za gor dobiva le naše. Eni šoferji imajo maske, eni ne. Ti ne verjamejo, da virus sploh je. Če imajo srečo, se peljejo v kako službo. Ali pa so namenjeni na vikendico, da poberejo pozno zelenjavo in sadje. Eni imajo zdaj baje tudi čebele. Včasih nama opisujejo svoje stvari, zaradi katerih so na cesti. Ker morajo k njim, naju odložijo pri odcepu.

Pot vodi strmo navkreber. Sekava ovinke. Prečiva izkrčene parcele s stvarmi. Zaideva v gozd. Včasih srečava kakšnega pohodnika. Tujca. Naši nimajo časa za šport in ogledovanje narave.

Na splošno se vsem zdi kul, da hodiva v samostan. Verska čustva so moderna. Zadnjič je vladika vse ljudi

obhajal z isto žličko in vsi so mu poljubljali prstan. Verjeli so, da se pri božjem opraviilu ne morejo okužiti. Potem so pa škripnili in vladika in nekateri obhajanci. Najini šoferji najbrž mislijo, da imamo mladi veliko želja, pa malo možnosti. Da hodiva v samostan zaradi tega. Tale danes je molčec in zgaran. Ne sprašuje. Ne motimo drug drugega. Samo uslugo nama dela. Ničesar ne jemlje v zameno. Nobene najine besede noče. Če vaju še kdaj vidim, se poslovi, vama bom spet ustavil.

Zgoraj na parkirišču sva med prvimi. Vidiva, kdo prihaja in od kod ... Nabrala sva granatna jabolka, ob poti jih je, kolikor hočeš. Olupim jih, dam si vrečko na kolena, nož imam vedno s seboj. Mileva bi bila raje lačna, kot da bi sama lupila sadje. Ima ga rada, ampak na morju nalupi cele skledе granatnih zrn, ki jih potem pogreznejo v led, da jih imajo gostje za zajtrk. Lupiti začne ob štirih ali petih zjutraj.

Da mi ne bosta zasvinjala parkirišča, nama reče Jovan, da nekaj reče, ko pride izza ovinka. Skrbi za red na parkirišču in opravlja druga pomožna dela. Pometa ploščad pred trgovino in lokalom, skrbi za votlino s svečami ... Rad bi postal menih, a ne ve, če ga bodo vzeli. Govorijo, da skrivaj pije. Govorijo, da mogoče preveč pije. Jaz ne vem, če je to res. Veš, da paziva, mu rečem. Olupke vedno vržem v vrečko, s katero Jovan obda notranjost koša. Če bi postal samostanski brat in bi oblekel kuto, bi dobil svojo celico, hrano ... Cel lajf. A jaz nikoli ne bi postal menih.

Gledava romarje. In njihove avtomobile. Malo ošineva, kaj imajo na zadnjih sedežih. Po stvareh tam lahko o

človeku veliko izveš. Kar ti lahko pomaga, ko dvigneš palec in ti ustavijo. Lažje zastaviš pravo besedo. Drugega kot besed nimam. Če vidiš, da ima knjige, začneš o knjigah, a to je redko. Če vidiš, da ima športne stvari, o športu. In o avtih ... Vživim se v vsakega. Če ima psa, hvalim psa ...

Ravnokar sta prišla dva. Starejša. Rdeča mazda. CX-5. Ljubljanska registracija. Mazda je zelo dober avto, rečem Milevi. Takoj bi imel mazdo. CX-30, recimo. Tudi MX-5 RF, ampak ta je samo za dva. Kupe. To so ti normalni avti. Za bogate ljudi, reče Mileva, ki mi bere misli.

Ker so razglasili, da so dobrodošli verniki vseh ver, prihajajo od vsepovsod. Vsak ima kakšen problem. Samostan zasluži milijarde.

Slovenci so dveh vrst. Mladi športniki in upokojenci, ki so videti kot bivši športniki. Na zadnjih sedežih imajo športna oblačila in rekvizite. Nekateri imajo na strehi kolesa. Ali čolne. Njihovim psom se sveti dlaka. Najbrž od tistih posebnih briketov.

Ko končava z granatnimi jabolki in opazovanjem, greva k izviru žive vode. Ljudje verjamejo, da lahko oživi kaj mrtvega in gnilega, ozdravi kaj bolnega. Mogoče. Ne bi ljudje že stoletja drli sem, pili in točili vode v flaše, če ne bi čisto nič pomagalo. Mogoče. Svet je bil zmeraj razmajan in v krizi, pa zmeraj so ljudje iskali neke rešitve. Mileva nima samo gnilih zob, ampak tudi problem s tatujem. Ne pri zobeh ne pri tatuju ji voda ne bo pomagala. A človek hoče verjeti in mora verjeti v čudeže, zato je človek. Ne bi prišel na Luno, če ne bi verjel. Tudi za tatu se bo našla rešitev.

Od čudežne vode greva na ploščad s trgovinami, stranišči in prenočišči. Tam je prostor, aranžiran, da je videti kot stara votlina. Skale, poltema, voščene sveče, kupljene v samostanski trgovini in zataknjene v pesku, pokritem z vodo. Če bodo najdebelejše zvečer še gorele, jih bo Jovan pogasil. Enkrat sva ga pri tem zalotila.

Ta iz mazde je edini prinesel svojo svečo, rdečo, parafin nalit v plastiko, na plastiki napis. Tega, da bi kdo prinesel nagrobno svečo, še nisem videl. Svojo svečo slika. Njegov telefon je vreden najmanj ... Veliko. Ženi je nerodno, ker jo sili, naj stopi bližje, da bo na sliki tudi ona. Pa kaj si taka, ji govori. To je hec, sliko bom poslal našim s pozdravi. Ko odideta, pogledava, kaj piše na plastiki. Svečarstvo Grubenšek. SIQ. Slovenska kvaliteta.

Moj stari je bil v pri vojakih v Mariboru. Enkrat je peljal mamó v Kranjsko Goro in na Bled. Še v socializmu, ko sta bila fant in punca. Zdaj govori, da nas hodijo oni od zgoraj gledat kot v živalski vrt. Da vidijo, kako je njim dobro in kako smo mi vse zajebali. Kako oni kao bolj znajo. Kako bi oni vse to naše urihtali, zglancali, organizirali. Našo eksotiko. Kot karneval v Riu, ampak bolj domače, mu odgovarja stara. Rio je predrag, predaleč pa jezika ne znajo. Zanje so trubači in kanjoning, čudeži in poceni pivo, čevapi in divja narava, redki ptiči in nedotaknjeni hribi, svetniki, stečki in samostani. Ampak v resnici je samo jezna, ker nimata denarja za Bled in Kranjsko Goro.

Živeli sicer ne bi ne v Riu ne pri nas. Ker ni reda, to zanje ni opcija. Oni imajo radi red. Normalne plače. Normalne stvari. Ikeo, recimo.

Midva ne prižgeva nobene sveče. Takoj ko sva prišla z morja, eno sva. Najdrobnejša stane 50 centov.

Ko prideva na ploščad, nama v oči butne svetloba. Malo počakava, da se navadiva, potem se vključiva v kolono, ki gre proti zgornjim cerkvam in v svetnikovo celico, vse postavljeno v skalno zajedo. Vedno me prevzame pogled na samostansko pročelje. Lebdi na robu prepada. Zdaj zdaj bo zgrmelo. A ne zgrmi!

Tristo let staro truplo v puščavniški celici baje dela čudeže. Svetnikovi ostanki ležijo zaviti v preproge v leseni trugi, izdelani v Rusiji. Daroval jo je neki naš, iz Trsta. Bil je trgovec in ladjar. Oče neke naše kneginje ali neke take ženske pač. Lahko bi šla z Milevo delat v Trst.

Na videz zdravi kot midva, a bolni, nevidno kruljavi in sključeni, verjamejo, upajo, želijo. Hočejo v temni prostor, komaj dovolj velik za krsto in popa na velikem rezljanem stolu. Maske – kakor kdo. Pop sprejema prošnje in kuverte. Prošnjo zašepetaš v uho, kuverto mu spuščeni vek potisneš v roko. Potem skupaj molita v zatohlem zraku. Nimava kuverte in ne verjamem, da bi molitev zalegla. Če bom molil, bom molil sam.

Baje svetnikovo truplo ni zgnilo in ni nikoli smrdelo. Nasprotno, oddajalo je sladke vonjave. Ljudje še živi smrdijo, kaj šele mrtvi. Mileva poleti šprica sladke vonjave po hotelskih sobah. Zadržujem dih. Popu ni lahko.

Gospod Mazda gre z roko v žep. Zastane. Bo zašepetal? Plačal? Molil? Ne, samo mimo krste gresta. Mileva me potiska, ljudje za nama bi radi vstopili. Slovenca še

pogledujeta proti menihu, ki že sklanja uho k naslednji stranki, črnolaski z velikimi uhani in solznimi očmi ...

Malo me zadene, ko slišim večglasno molitev: *Sa svih strana sveta priticali su čivotu tvome bolni i nevoljni, i ti si im pomagao: demone odgonio, veze đavolje raskidao ...*

Mileva se mi smeji. Vem, njej gredo mravljinci zaradi čisto drugačnih stvari. Od strahu, da demonov in vragov in revščine nič ne bo odgnalo. Ob tem me gleda tako, da bi mi bila lahko vseč celo tisti njen blesav tatu, da je brez zob, pa sploh pozabim.

Ko je bila v srednji šoli, si je pustila narediti tetovažo. Krila. Recimo, da angelska. Ampak! Nima jih na hrbtu! Na dekolteju so! Tudi budali je jasno, da so krila na dekolteju nesmisel. Ker ni mogla dobiti prakse v frizerskem salonu, jo je vzela v kozmetičnem. Niso ji plačali, je pa lahko zaradi opravljene obveznosti zaključila prvi letnik. Ker so ravno takrat začeli strankam ponujati tudi tetoviranje, so jo vprašali, če bi hotela poskusiti s tatujem. Kot da s tem lahko poskusiš. V resnici so hoteli poskusiti oni. Ni si upala reči ne. Hotela je narediti vse prav. Da bi jo mogoče kasneje zaposlili. Nihče ni rekel, pa stojte, budale, ne delajte pizdarij, krila so za na hrbet. Skrivala jih je, dokler je mogla. Njena mama se je razjokala, ko jih je videla. Rečem ji, ne sekiraj se, to si boš enkrat dala odstraniti. Čeprav vem, to je kot z zobmi. Drago. Tetovaže odstranjujejo z laserjem. Potrebovala bi najmanj kakih štiristo evrov. Samo ... pri nas tega še nihče ne dela.

Če ne bi imela tetovaže, bi mogoče dobila delo na kruzerju. Ali v banki. Potetoviranih pa ne jemljejo.

Sobarice na ladji dobijo sedemsto evrov. Prijavil sem naju na izobraževanje za delo na kruzerju, za vsak slučaj, a odgovora nisem dobil. Nič. Kot bi pisal v črno luknjo.

Nekateri s pomorskimi šolami delajo na jahtah. Oblečeni v bele srajce in kaki bermude, na glavah kape z logotipom ... Turisti gredo dol, oni pa krpe in loščila in drgnejo. Kreme, ki jih mažejo po ladijski plastiki, so dražje kot te, ki si jih Mileva namaže na obraz, če si jih namaže. Plačo imajo sigurno tisoč evrov.

Če bi imela vsak tisoč evrov, se zaradi ničesar več ne bi sekirala. Ne bi nama bilo treba spati v skupinski spalnici. Lahko bi jedla še kaj drugega kot ostanke in pire krompir iz vrečke.

Moja molitev je enostavna. *Gospod, gospa, z vseh strani sveta prihajate na mojo pot, v težavah in nesrečah, pomagajte mi odgnati demone, hudičeve vezi pretrgajte, zdravje, telesno in duševno, mi pomagajte ohraniti ... Pomagajte nama. Ne bo vam žal, znava delati ... Najrevnejšim bo oblast začela deliti olje, ne dajte, da to pričakava ... mlada sva še.*

Mogoče bom uslišan še danes, če ujameva ta dva, ki zapuščata svetnika. Nanju morava počakati na ravnem delu ceste, da naju bosta že od daleč opazila in imela dovolj časa za odločitev. Ona bo rekla, poglej, ta dva sem videla, v samostanu sta bila, daj, ustavi ... Prepoznala naju bosta.

Preveč je ljudi. Stopnice so preozke. Ne moreva prehitevati. Ustavljajo se na podestih, da bi gledali freske in se vse zabaše. Sveta Petka ima v eni roki križ, z drugo nas vabi. Sveti Metodij ponuja dve knjigi. Ne, ne bova ju ujela.

Izgubila sva ju. Mirno lahko obiščeva zadnje svetišče, kjer romarji zapisane želje mečejo v sod. *Sporočila svetemu Vasiliju* piše na njem. Prošnjo napišeš na obrazec, blokec z obrazci leži na sodu. Vpišeš, kdo prosi in kaj prosi. Kratko in jedrnato, da menihom ni treba na dolgo brati. Zraven odprtine za obrazec je še ena za denar.

Tu sta! Stojita pred sveto Ksenijo. Vse je razdala, v oblačilih svojega pokojnega moža je blodila po mestu, ko so ta razpadla, je bila v capah. Mož je umrl brez zakramentov, zato si je naredila njegovo ime, Fjodorovič Petrov, razglasila, da je namesto njega umrla ona, on pa živi in se bo z žrtvovanjem rešil vic. Slikajo jo v rdečih in zelenih moških oblačilih. Jovan mi je rekel, če hočeta službo, morata h Kseniji. K njej molijo za službo, dobre posle, stanovanje, zdravje na splošno in zdravljenje alkoholizma ... Molitev, ki jo je treba izgovoriti, je, *sveta blažena mati Ksenija, ki si izbrala podvig trpljenja in zapostavljanja ... zaščiti nas pred vidnimi in nevidnimi sovražniki ...* Slovenca se sklanjata nad obrazec. Ona piše, on šepetaje narekuje. Tiho se hihitata. Starejša sta od mojega starega in stare. Dobro jima gre. Ne prepirata se kot moja dva, kadar me ni doma. Njuni otroci so preskrbljeni.

Ti samo hodi v šolo, sta obljubljala, pa bomo že nekako. Ko so jo dali na čakanje, se je začelo. In nadaljevalo, ko sta šla predčasno v pokoj. Končalo s prodajo pivovarne. Zdaj je tam vse računalniško. Novi lastniki vzamejo take, ki znajo. V šoli se nismo učili, kako delati z računalniki. Nekaj stvari sem se naučil sam, a za službo v pivovarni ni dovolj ...